

הלכות חנוכה סימן תרעא

ביאורים ומוספים המשך

(ר"ה בלילה) ולטעם זה אין הוששים להכרת תוספת הנס [נראה בבית הלוי על התורה לחנוכה ד"ה בגמרא חד אמר].

(29) אבל לדעה הראשונה [היא דעת התוס' המובאת במחבר] אין לחוש שיאמרו שמה שמדליק בלילה השני שני נרות וכן בשאר הלילות הוא כנגד בני ביתו ואין הוא אלא מן המהדרין [ראה בחמד משה ד"ה ואחר העיון]. ובביאור הדבר כתב הבית הלוי (שם) ד"ה שבת דף כג) שדוקא לדעה השנייה שאחד מדליק, ומוסיף והולך כנגד כל אחד מבני הבית, אם כן כשמדליק עשרה או עשרים נרות יאמרו שאין הוא מדליק כנגד הימים שהרי אין מספר הימים אלא שמונה, אלא הוא מדליק נר אחד כנגד כל אחד מבני הבית, אבל לדעת התוס' שאחד מדליק ומוסיף והולך בשביל כל בני הבית, אם כן לעולם אינו מדליק אלא כמספר הימים ולא יותר, ואין סיבה לרואים לחשוב שמדליק אחד לכל אחד מבני הבית.

[ביה"ל ד"ה כח]

לש' לְהַרְגִּילָם בְּעֵשֶׂת יָמִים לֹא פְּלִגְנִים.

(30) ובשעת הרחק, כתב בשעה"צ (סי"ק טז) שיש לסמוך ולהקל כדעת הא"ר, שבליילה הראשון יכולים להדליק כמנהג אנשים במקום אחר.

[משנ"ב סי"ק יב]

וְאֶפְּלוּ לְמַסְהָרִין הַעוֹשִׂין נֵר לְכָל אֶחָדֵינוּ וכו', שְׁפָרַר רֹאֲיִין שְׁהָדִיקוּ שְׁנַיִם.

(31) דוקא כשמדליקים משום הירור, אבל שני בני אדם שדרים בחצר אחת ומדליקים כל אחד בפתח החצר מעיקר הדין, כתב הא"ר (סי"ק ד) שאינו עולה לשניהם, מאידך, המאמר מרדכי (סי"ק ה) כתב שגם באופן זה עולה לשניהם, וכן מבואר בפמ"ג (אי"א סי"ק ב, שהוא מקור דברי המשני"ב).

(32) וכן אם מדליקים שני בני אדם במקום אחד, כל אחד בעשית בפני עצמה, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק הל' חנוכה עמ' ד) שאף על פי שהן סמוכות זו לזו מותר, מפני שניכר שהן של שני בני אדם.

ואפילו אם מדליקים בעשיות אחת, אלא שכל אחד מדליק בשורה בפני עצמה זו על גבי זו, דעת הגר"נ קרליץ (נר חנוכה פ"ד אות א והע' ד) שמותר, וכן דעת הגר"ש אויערבך (שלמי מועד פמ"ג עמ' קצה).

ומנורה שיש בה ארבעה קנים מכל צד ובאמצעה ציור של חנוכה וכדו', דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש חי'ג פלי"ד אות ג) ששני בני אדם יכולים להדליק בה אפילו ביום הרביעי כל אחד ארבעה נרות מכל צד.

[משנ"ב סי"ק יג]

אם פְּהָה (33) וכו', וְלְהַרְגִּילָם (34).

(33) והמדליק בקערת שמן אחת כמה נרות בפתיחות צפות, הסתפק הגר"נ קרליץ (חוט שני חנוכה עמ' שה) האם הן נחשבות כיפפה עליה כלי, וצידד שם, שאינן נחשבות לכפית כלי.

וכן אם יש קנה חלול לכל פתילה, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי המשך בעמוד הבא

[נראה בערוך השלחן (ט"ו-י"ח) מה שביאר בדעת הרמ"א].

(27) וגם בנותיו הבתולות, כתב בשו"ת עולת שמואל (סי' קה) הובא לקמן (סי' תרעה סי"ק ט) שאינן מדליקות מדין 'מהדרין מן המהדרין', ואף שגם הן היו באותו הנס מ"מ לא היו אלא טפילות לאנשים בנס. טעם נוסף כתב החתם סופר (שבת כא, ב ד"ה והמהדרין), שכיון שעיקר תקנת נר חנוכה הוא להדליק בפתח ביתו מבחוץ, אין זה מכבודה של האשה לצאת לעת ערב לחוץ ולהדליק בין האנשים, ואף שעכשיו מדליקים בפנים מ"מ המנהג הראשון לא זו ממקומו, וכתב בשו"ת שלמת חיים (סי' שפ) שמטעם זה נהגו הנשים שלא לקדש קידוש הלבנה ולא לברך ברכת החמה.

ואם הבעל והאשה אינם בביתם, והבעל מדליק את הנרות במקום שהותו, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק דיני נר שבת פ"ג אות א סי"ג פניני חנוכה פ"ה עמ' קיח) שאין אשתו יוצאת ידי חובתה בהדלקת בעלה, וחיבתו להדליק במקומו מעיקר הדין, ולא אמרו שהאשה יוצאת בהדלקת בעלה אלא בהדלקה שבביתם, וכן דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה חנוכה פ"ג דבר הלכה אות יג), והגר"נ קרליץ (פסקי הלכות חנוכה מהגר"א דינר פ"ז אות ד), וכן דעת הגר"ח קניבסקי (שלמי תורה חנוכה סי' יט אות ג), אכן, אם הבעל ישאל מבעל הבית שנמצא אצלו את חדרו שהוא דר שם, דעת הגר"ש אלישיב (פסקי שמועות חנוכה עמ' נו) שהרי זה ביתו, ויוצאת אשתו בהדלקתו.

מאידך, דעת הגר"ש וואנר (פסקי שמועות שם) שאשה יוצאת ידי חובתה בהדלקת בעלה, אף אם אינו מדליק בביתו, וכן דעת הגר"א"ל שטיינמן (שלמי תורה שם) שמדין 'אשתו כגופו' נטפלת האשה לבעלה, ובכל מקום שהוא מדליק יוצאת היא ידי חובתה [מה שאין כן אשה המדלקת אינה מוציאה את בעלה ידי חובה בהדלקתה כגיל אלא כשמדלקת בביתם].

אכן, אם אין הבעל מדליק שם בעצמו אלא משתתף עם בעל הבית בדין 'אכסנאי', דעת הגר"ש וואנר (פסקי שמועות שם) שאינה יוצאת ידי חובתה בהשתתפותו, וכן דעת הגר"ש אויערבך (מבקשו תורה ח"ד עמ' יז אות כא) לענין כן הרוצה לצאת בהדלקת אביו, ובשנמצאים כל בני הבית יחד עם בעל הבית במקום אחד שלא בביתם, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה שם סי"ז), שכל בני הבית טפלים לאביהם, ויוצאים בהדלקתו אף שאין ההדלקה בביתם, וכן דעת הגר"א"ל שטיינמן (שלמי תורה שם). ולגבי בניו הקטנים שהגיעו לחינוך, כתבו הרמ"א לקמן (סי' תרעה סי"ג) והמשנ"ב שם (סי"ק יד) שצריך לחנכם להדליק בפני עצמם, אלא שדי לחנכם להדליק נר אחד בכל לילה.

מאידך, בביה"ל שם (ד"ה ולדין) ובמשנ"ב לקמן (סי' תרעה סי"ק יג) כתב שדעת השלטי גיבורים והמאירי שלכל הדעות אין צריך לחנך קטן להדליק בפני עצמו, כיון שאין חיוב לחנך קטן בדבר שגם לגדול אינו מעיקר הדין אלא הירור מצוה בלבד.

[ביה"ל ד"ה לא]

אֵין קָאן סְפָה לְתוֹפְפוֹת הַנְּסִים, כִּי יֵאָמְרוּ שֵׁשׁ הִקְפָּה קְנִיָּוִית וְלָכֵל אֶחָד אֵין שֵׁם וְכֵן נֵר אֶחָד.

(28) ובביאור הדעה שלא חוששים לכך שאין הכרה בתוספת הנס, כתב בביאור הגר"א (ד"ה ו"א) שהטעם ש'מוסיף והולך' הוא משום 'מעלין בקודש' ולא משום 'ימים היוצאים' [ראה בביה"ל לעיל



הלכות חנוכה בימינו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ז]

וְגַם שֶׁם פִּימִי אֲנִטְיוֹנוֹס טָמְאָו הֵיכְלָא²², וְעָשִׂי תְּנַכַּת הַפִּיט
בְּשִׁמּוֹנָה יָמִים אֶלּוּ (בְּפִת' 23).

22 מקור דבריו הוא במלבושי יום טוב (סיק ב).

23 כוונתו, כתב השו"ת הלכות (סי"ג) שעשו חנוכה הבית בבית המקדש. ואף שחנוכה המשכן (ויקרא ח' לה) וחנוכה בית המקדש הראשון על ידי שלמה המלך (דברי הימים ב' ז') לא היו אלא שבעה ימים, מ"מ חנוכה הבית בימי החשמונאים היתה שמונה ימים, וטעם הרב מבוואר במגילת תענית (פ"ט), שהיו צריכים לבנות את המזבח [כמבוואר בגמ' (עבודה זרה נב, ב)] ולתקן כלי שרת, והתעסקו בוה שמונה ימים.

ובשומע שהדליק את המנורה אף שעדיין לא היה מוכנה. ואף שמבוואר ברמב"ם (פ"ג מהל' תמידין ומוספין ה"ג) שאין מדליקים את המנורה אלא מאש של מזבח העולה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קג) שאין זה מעכב אלא כשיש מזבח, אבל כשאין מזבח לא מבטלים הדלקת המנורה משום כך, אכן החתם סופר (שבת כא, ב ד"ה פ' במד) כתב [בדעת המהרש"א שם ח"א ד"ה מאי חנוכה], שחנוכה המזבח היתה או ביום כ"ה כסליו ודליקו את המנורה בליל כ"ה כסליו, או ביום כ"ד כסליו ודליקו את המנורה בליל כ"ה כסליו, וביאר בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' פט) טעמו, שהדלקת המנורה מאש המזבח מעכבת בכל אופן.

[משנ"ב ס"ק ח]

וְהוּא הָדִין בְּנִשְׁוֹאֵי פֶחַ תְּלִמְדֵי-חֶכֶם לְעַם-הָאָרֶץ²⁴.

24 אכן בזמנינו, כתב לעיל (סי' תטו ס"ק ב) שאין לנו עם הארץ שרברו בו חכמים, ואף סעודה נישואי בת תלמיד חכם לעם הארץ נחשבת לסעודת מצוה [ואף בלא אמירת שירות ותשבחות], וכל שכן סעודת נישואין של בת עם הארץ לעם הארץ נחשבת לסעודת מצוה. אכן, מי שמולול במצות, כתב שם ובשעה"צ (סי' טו) שהוא גרע מעם הארץ, ואף אם שני הצדדים הם אנשים כאלו אין שום מצוה בסעודת נישואיהם, ואדרבה מצוה להתרחק מאנשים אלו כדי שלא ללמוד ממעשיהם.

[משנ"ב ס"ק ט]

שָׁקַל שְׁעִישָׁה קָדִי לָקַן שְׁבַח לְמִקּוֹם אוּ לְפָרְסָם הֶנֶס אוּ הַפְּעָה,
הַפֶּל סְעוּדַת מִצְוָה²⁵.

25 וכן מי שנעשה לו נס וקיבל על עצמו יום זה למשתה ושמחה, כתב לקמן (סי' תרצו ס"ק ב) שהסעודה שעושה בשביל הנס היא סעודת מצוה, משום שכל סעודה שעושים לזכר נפלאות השם, הרי היא סעודת מצוה.

[ביה"ל ד"ה ונהגין]

וְאֵל תִּבְטַל מִקְבִּיעֶתָּךְ²⁶ וכו', הֵם פִּרְסִים בְּשָׁחוֹק הַקָּרְטִיין, וְהַרְבֵּה הַרְעִישׁוּ
הַסְּפָרִים סְקוּדִישִׁים עַל הָאָרֶץ²⁷.

26 ולענין האם יש חיוב ללמוד הלכות חנוכה בחנוכה מדין יורשין הלכות חג בחג, כתב הפני יהושע (מגילה ה, א ד"ה בפרש"י) שכשם שבפורים המוקפים שחל בשבת שואלין הורשין בעניני היום בשבת [שהרי אין קוראים בו את המגילה אלא בערב שבת כמבוואר בשו"ע לקמן סי' תרפ"ט, ומבוואר במשנ"ב שם סי' טו שיש מצוה לדרוש בשבת זו בהלכות פורים], מתקנת משה שצריך לדרוש הלכות חג בחג וכמבוואר בגמ' (מגילה שם), הוא הדין שיש לדרוש בחנוכה מעניני היום, וכן כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' שפ"ז) שפשוט שנכון ללמוד הלכות חנוכה בזמן, וכן כתב הבית הלוי (פר' ויגש לחנוכה) שבמדינות אלו ראיתי נהגים ללמוד

בימים אלו בפרק יבמה מדליקין המדבר בהלכות חנוכה. ולענין לימוד תורה לתשביה, כתב הערוך השלחן (יריד סי' רמה סי"ב) שהמנהג הוא לבטלם מלימודם בסוף היום בראש חודש ובחנוכה, וכפי המנהג כן יעשו.

27 שאף שמבוואר בשו"ת מהר"י ברנא (סי' קלו) שעשו הקהל תקנה שלא לשחוק אלא בימים שבהם אין אומרים תחנון, ובחנוכה מותר לשחוק, כתב בשו"ת חוות יאיר (סי' קבו) ונהירנא כד הוינא טליא נמנו ורבו בעלי תקנת ובראשם א"א הגאון מהרר"ש וצ"ל לשנות מנהג קרום הנהוג שלא לשחוק כל השנה רק בחנוכה, והרע בעיני א"א החסיד שיהיו ימי נס הקבועים להודות ולהלל מיוחדים לשחוק וקלות, וביקש לאכרם... ולא עלתה בידו כי לא הסכימו לשנות מנהג, וכן כתב המור וקציעה (ר"ה אבל עוד אני אומר) ופשיטא שיש למחות ביד משוגעים הללו שקבועים אותן לשחוק, וכן כתב החיד"א (לב דוד פכ"ח ד"ה הרין הלך) ולא להוציא הימים האלה בשחוק וקלות ראש וכו' גיעול הקרטיין להפסיד ממון ולפרוק עול תורה ומצוות, וסיים שם (ד"ה ואם בשאר ימים) ודאי עניש יעניש לעברי רצונך.

אכן, אדם שקשה לו לישב בקביעות וללמוד תורה, כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' שפד-שפו) שמתוב שישחוק ולא ילך בטל, שהבטלה מביאה לידי שעמום דברים יותר גרועים משחוק כשמויעת הדשות וכדו' [ראה לעיל (סי' ה) וברמ"א לעיל (סי' תמו סי"ב)].

ולענין מנהג הנערים לשחק בסביכון בחנוכה, כתב בספר בני יששכר (מאמרי חודש כסלו טבת מאמר ב אות כה ד"ה הג"ה) שמנהג אבותינו תורה הוא יש בו רמזים, וכן נהג החתם סופר (מנהגי חתם סופר פ"ה) שבאחד מלילות החנוכה היה משחק בסביכון מסוף כמנהג ישראל.

[משנ"ב ס"ק יא]

יוֹם שְׁמַת בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ²⁸ וכו', צָרִיךְ לְמִיתֵב פְּצִינַת לְתַעֲנִיתָה אֶתֶר
תְּנַפְּתָה²⁹. [וְצִין בְּדָרְךָ הַחַיִּים מֵהַ שְׁפָתַי בְּנֶה³⁰].

28 ולגבי חישוב יום היארצייט בשחל בחנוכה, כתב בב"ה"ל לקמן (סי' תרפ"ד סי' ד"ה ואם טעה) שיש להיוהר לחשבו לפי ימי החודש ולא לפי ימי החנוכה, שהרי לפעמים ראש חודש טבת הוא שני ימים, ואז היום השישי של חנוכה הוא א' טבת, ולפעמים ראש חודש הוא יום אחד, ואז היום השישי של חנוכה הוא ל' כסלו, וכן שאר הימים.

ולענין הליכה לבית הקברות ביום היארצייט כשחל בחנוכה, כתב הכף החיים (סי' כג) שאין לילך בו לבית הקברות, אלא ילך קודם חנוכה, אכן להשתטח על קברי צדיקים בחנוכה, כתב שם שמוותר. מאידך, הגשר החיים (ח"א פכ"ט אות ה) כתב שכיום נהגים לילך לבית הקברות בחנוכה ביום השבעה וביום השלושים וביום היארצייט, אלא שאין אומרים השכבה רק מזמורי תהלים לעילוי נשמת הנפטר וקריש [וראה לקמן (סי' תרצו ס"ק ח)]. וכן דעת הגר"ש איזערבך (הלכות שלמה חנוכה פ"ז ארחות הלכה הע' 31) והגר"ש אלישיב (אשרי האיש חי' פ"מ אות יב), וכן דעת הגר"ש וואנר (קובץ מבית לוי ח"י עמ' כא).

ולענין הקמת מצבה בחנוכה, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' נא) שאסור, כיון שהמנהג להספיד בשעת הקמת מצבה.

29 ואפילו ביום הראשון שלאחר חנוכה, כתב לקמן (סי' תרפו ס"ק א) שמותר ליחיד להתענות בו, אבל לגזר בו תענית על הציבור אסור.

המשך במילואים עמוד 100



מילואים הלכות לולב סימן תרכט המשך מעמוד קודם

ובשוית שבת הלוי (חיו סי' רב) כתב שלא יאמרו בין שאמרום את זה לעולה לתורה, ולא שייך שיאמר כן על עצמו. ומימי בדיעבד גם אם אמרו העולה לתורה, כתב בשורת משנה הלכות (חיו סי' כב) שאינו הפסק ויכול לברך. מאידך, בהוספות לשריע הרב (עמי' תשכ"ו) כתב שגם העולה לתורה, אומר חוק חזק, וכן בארורות רבנו (חייב עמי' ש"ג) כתב שהגרי"י קניבסקי כשהיה חתן תורה אמר 'חוק חזק' קודם שבירך ברכה אחרונה, ובספר שיהי' הלכה (סי' קמ"ט) כתב שהגרי"י זלונק העיד שכן נהג גם הגרי"ר בעניניו.

[משנ"ב סי' טו]

יְדוּת הַתְּבַרְכָּה⁽²⁵⁾ וכו', קדוּשׁ אֲמַר הַקְּרִיאָה⁽²⁶⁾.

(25) ואף הגרי"א (מעשה רב אות רל) עלה לתורה בקריאה זו, ולפעמים עלה במקום כהן ואף כשהיה כהן בבית הכנסת. ובשוית תשובות הנהגות (חייב סי' ש"ב) כתב, שמיון שקריאה זו אינה חיוב אלא רק בנדבה, אין צורך לכבד את הכהן.

(26) והקדוש שיש לומר אחר קריאה זו, כתבו בקצור שו"ע (סי' קל"ח סי' ו) ובסידור בית יעקב (ליעביץ', עמי' שס"ו סי' כ"ה) שיש לומר חצי קדוש. מאידך, דעת הגרי"ן קרליץ (שלמי תורה סוכות עמי' תתקפ"ג) בשם הגרי"י ליט, בשם הגרי"ב קאמי' ממיר, שיש לומר קדוש שלם בלי תתקבל, שאין אמרוים חצי קדוש אלא באמצע התפילה, אבל בסיום התפילה יש לומר קדוש שלם, וכאן הקדוש שלאחר הקריאה הוא סוף וסיום התפילה.

[משנ"ב סי' יז]

וְיִתְבַרְכֶּה שְׁלֵא יִשְׁתַּדְּו⁽²⁷⁾.

(27) ובשם החפץ חיים כתבו (ספר שיחות החפץ חיים ח"א עמי' לג אות כ"ט), שאמר ששכרות בשמחת תורה אינה עיקר כלל, ורק כפורים נזכר ימי משתה ושמחה, אבל בשמחת תורה השמחה היא בתורה המשמחת לב.

[בה"ל ד"ה וחוה"ן]

ולא לעבר על הפצות הלך ראשונה⁽²⁸⁾.

(28) והוסף בשו"ת שלמת חיים (סי' שנט), שאף שלגלול את ספר התורה הראשון יקח פחות זמן, שהרי אותו יש לגלול מיוצאת הברכה עד פרשת פנחס, אבל את ספר התורה השני צריך לגלול מבראשית עד פנחס, בכל זאת יש לגלול את ספר התורה השני, כיון שספר זה מנחם לפניו.

ואם טעו ובמקום להניח את ספר התורה המוכן לבראשית הניחו את ספר התורה המוכן למפטיר, כתב השערי אפרים (שער ח סס"ז) שאף אם כבר פתחו את הספר, יש לסגור ולהחזירו ליד המוזיק אותה, ולקחת את ספר התורה המוכן לקריאת בראשית, וכן כתב בבית"ל לקמן (סי' תרפ"ד סי' ד"ה ואם טעה) לעמן ראש חודש טבת שחל כשבת שמוציאים בו שלשה ספרי תורה.

והוסף שיעשו כן רק בספר תורה שאינו כבד, וכן רק מי שיש לו כח שיוכל לפותחו היטב, אלא שבהמשך דבריו (שער י סס"ז) כתב שאין נכון לעשות כן.

(20) ואם בסוף הקריאה נשארו רק שני אנשים שלא קיבלו עליה, כתב הגרי"ח קניבסקי (שיח הלכה ח"ג סי' קל"ה סוס"ק מא) שאפשר להתחיל לקרוא להם מילולבולן אמר, ואין צורך להתחיל לקרוא מתחילת 'זאת הברכה'.

(21) ובשמנה הפסוקים האחרונים של התורה, כתב השו"ע לעיל (סי' תכ"ח סי' י"ז) שאין מפסיקים בהם, ובטעם הדבר כתב במשני' שם (סי' ק"א) שנשתנו משאר הספר תורה כיון שפסוקים אלו יהושע כתבם, ואפילו לרעה שנמשה כתבם, הואיל ויש שינוי בהם שנכתבו בדמיו, אין להפסיק בהם כשאר הספר תורה.

(22) ובמקום שרוצים לקרוא לכל הנערים לפני שסיימו לקרוא לכל הציבור [נפנו טירחת הנשים שממתינות עם ילדיהן להכניסם לעליה זו], הורה הגרי"ח אלישיב (הגרי"מ גרוס בשמו, תל תלפיות גליון ס"ו עמי' ג) שאפשר לקרוא להם אחר שיקראו תחילה לחמשה אנשים, ולא נחשב לשינוי מהמנהג.

ומה שנוגעים לפרוט טלית על יחתן תורה יחתן בראשית' וליכל הנערים, ואינו נחשב כעשיית אהל בשבת, כתב התהלה לדוד (סי' שנו סי' ט) שכיון שאוהבים את הטלית בידים לא נקרא כעשיית אהל, וכן כתב החו"א (ארי"ח סי' נ"ב סי' ב' ז'), [אמנם יש לעיין מודעת הגרי"א המובא בבית"ל לעיל סי' שנו סי' ד"ה מוות, שלכאורה גם באופן זה נחשב כאהל]. חקצות השלחן (סי' קכ' בדח"ש סי' א) כתב שהטעם שמותר הוא כיון שעשו רק לכבוד, וראה עוד מה שכתבנו לעיל (סי' שנו סי' ב).

[משנ"ב סי' י"ז]

פְּסוּקֵי הַמִּלְאָךְ הַגָּלוּת⁽²⁹⁾ וכו', וכן הַמְּנַהֲגִים⁽³⁰⁾.

(29) ובטעם הדבר שמברכים אותם בפסוק זה, כתב בליקוטי מהרי"ח (חיו עמי' קח) שכיון שקראו לכל הנערים יחד, מברכים שלא תשלוח בהם חיו עין הרע.

(24) ובטעם הדבר שלא נחשב להפסק בין קריאת התורה לברכה אחרונה, ביאר הבכורי יעקב (סי' י"ב) כיון שהמלאך הגואל הוא פסוק בתורה, וגם קורא פסוק זה בעל פה, וכמו שמצינו בכהן הגדול ביום הכיפורים שהיה קורא 'ובעשור' וכו' בעל פה קודם שמברך, וראה עוד מה שכתבנו לעיל (סי' קמ"ט סי' ו).

ולענין אמירת 'חוק חזק' בסיום הקריאה, כתבו חקצות השלחן (סי' פ"ד בדח"ש סי' כ"ב) ובספר זה השלחן (לגרי"ח גרוסברג, פ"י ברביד הודב העי' ס"ה) ובלוח ארץ ישראל (פרשת ריחי) שהעלה לא יאמרו, כיון שנחשב להפסק לברכה וכן דעת הגרי"ח אלישיב (שו"ת רבבות אפרים חיו סי' פ), והוסף, שאף אם הבעל קורא עלה לתורה לא יאמרו.

הלכות הנזה סימן תרעא תרעב המשך מעמוד קלח

[משנ"ב סי' י"ג]

שְׁשֵׁם כְּתֹב שְׁאֵין אֲמָרִים בְּיָד שְׁאֵין אֲמָרִים בּוֹ תְּחַנּוּק⁽³¹⁾ וכו', בְּאֵיזָה פּוֹסְקִים דְּמַתְּמִירִין בְּהַסְפֵּד לְפָנֵי הַמֵּבֵט⁽³²⁾, וּמְמִילָא גַם צְדוּקָה הַדִּין אֵין לִמְרֵט⁽³³⁾ וכו', אֲבָלוּת, לְכֹלֵי צְלָמָא נוֹהֵג פְּתֻנְקָה⁽³⁴⁾ וכו', דְּאֵשְׁתוּ תְּדַלִּיק⁽³⁵⁾, וְאִם הוּא טָטֵר לְעִנֵּית אֲמֵן יֵשׁ דְּעוֹת בְּפוֹסְקִים, עֵין בְּיוֹנְהֵר־דְּעֵה סִימָן שְׂמָא⁽³⁶⁾, יְדֻלִּיק הַרְוֹת לְפָרְסוּמֵי נָסָא וּבְלָא בְּרָכָה⁽³⁷⁾ וכו', דְּהוּא פְּסָקָה לְכָל דְּבְרֵי⁽³⁸⁾.

(30) בדיני הנזכה (אות ג), ששם שהתענה בכ"ז כסליו יכול למיתב תענית לתעניתו בכ"ח כסליו, כיון שיום זה הוא תענית צדיקים כמבואר בשו"ע לעיל (סי' תקפ"ב). אכן המשני' שם (סי' י"ב) כתב, שכיון שיש גירסאות שונות האם כ"ח כסליו הוא תענית צדיקים [ראה בבניא שם סי' ה], לא בדאי להתענות בחנוכה.

ומטעם זה כתב המג"א (סי' תקע"ג סי' ב) שגם התן שיום חופתו בכ"ח כסליו לא יתענה ביום זה.



מילואים הלכות חנוכה סיומן תרעא המשך מעמוד קודם

38) הוא הדין אם שומע ואינו מדבר, כתב השו"ע לעיל (סי' נה ס"ח) שהרי הוא כפיקח, אבל אם אינו שומע ואינו מדבר הריהו כשוטה וקטן. ואף אם היה פיקח אלא שנעשה חרש שאינו שומע ואינו מדבר, כתב בביה"ד שם (ד"ה הוא) שהריהו כשוטה. ומי שהוא פעמים שוטה ופעמים בריא, כתב שם שכשהוא בריא הרי הוא כפיקח לכל דבריו.

[שעה"צ ס"ק יא]

פ"ן שפסקי"דו עליו, לעיל פ"ט"ן תכ"ט³⁹ וכו', דבחנוכה ופורים יש להקטיר בנה"ט⁴⁰.

39) וכשמספידים לחכם בפניו בחנוכה פורים וראש חודש, כתב הגשר החיים (ח"א פ"ג אות ו') שאין מדברים אלא דברים קצרים.

והספר על אשת חבר האב נזשב כהספר על חכם בפניו ומותר כימים אלו, ראה בגשר החיים שם (אות יב וח"ב פ"ט אות ד').

יום שמועה על פטירת החכם ואפילו רחוקה (לאחר שלושים יום מיום המיתה יש אומרים מיום הקבורה, ראה פ"ג ב"ר (סי' נו)), כתב השו"ע (יר"ד סי' תא ס"ה) שנחשב כחכם בפניו ומותר להספידו.

ובזמנינו, כתב בשעה"צ לעיל (סי' חב ס"ק א וסי' תקמו ס"ק ד) שאין לנו תלמיד חכם לענין זה שמוותר להספידו בפניו, וכן כתב במשנ"ב לעיל (סי' תקמו ס"ק יב וכו') שתלמיד חכם לענין זה הוא מי ששואלים אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר, ואפילו אינו יודע לישא וליתן בה, ואין בזמנינו תלמיד חכם כזה, אכן, כתב בספר גשר החיים (ח"א שם אות י') שנהגו להקל גם בזמנינו להספיד תלמיד חכם בפניו כראש חודש חנוכה ופורים, אבל לא בחול המועד.

ואף לדרוש במתנד בשכחו של מת, כתב לעיל (שם ס"ק כו) שאסור, ואף שיעקר האיטור להספיד הוא הקינה והכבי (כמבאר בשו"ע לעיל (סי' תב ס"א) ובמשנ"ב (ס"ק א)). מימי גם זה מרגיל להספיד (וראה בשעה"צ שם (ס"ק יז)), וכן כתב בשעה"צ לעיל (שם ס"ק א) בשם החיי אדם, שבזמנינו אסור לדרוש על חכם בפניו אב בתוך הדרשה הוא מעורר קנינים והספר, דוקא בראש חודש (והוא הדין חנוכה ופורים) שאסור בהספד מעיקר הדין, אבל בשאר ימים שאין אומרים בהם תחנון, שאינם אטורים בהספד מעיקר הדין, אין להחמיר אף בזמנינו לדרוש על חכם בפניו, וכן כתב בביה"ד לעיל (סי' תקמו ס"ג ד"ה שמוות) שאין להחמיר בזמנינו בהספד על חכם בפניו בערב שבת וערב יום טוב.

40) ובטעם הדבר כתב המשנ"ב שם (ס"ק ד), שלגבי חנוכה ופורים הוא הדין ראש חודש הנוהר האיטור להספיד בהם בתלמוד, מה שאין כן הימים שאין אומרים בהם תחנון שאינם אטורים בהספד מעיקר הדין.

סימן תרעא

סדר הדין לנר חנוכה וקיום הנהגתו

[משנ"ב ס"ק א]

הג"ל בג"ד¹, ה"ן לו פנים פלמ"די חקמים².

1) ובביאור סונית הגמרא 'הג"ל בנר', מבואר בטור ובשו"ע לעיל (סי' רסג ס"א) ובמשנ"ב שם (ס"ק ב) לענין נר שבת, שהכוונה היא למו שזוהי להדליק לכבוד שבת נר יפה, וביאר הבי"ח (שם) את דברי הטור, שאת עיקר חובת ההדלקה מקיים גם אם אינו יפה, אבל אם מדקדק לעשותו יפה וזכה לבנים תלמידיו חכמים. וכן כתב הפלא יועץ (ב"ר ב ע"ך נר שבת ונר חנוכה) שהכוונה היא שיהיה הכלי שמדליק בו נאה ונקי ושדליק בשמן זית זך, וכן משמע בסידור יעב"ץ (ח"ב שער מיקנר נר ה' אות ו, וראה במשנ"ב לקמן סי' תרעג ס"ק כח).

31) ובטעם הדבר כתב המשנ"ב לעיל (סי' תב ס"ק ב-ג), שאף שצידוק הדין אינו הספר אלא הדין וקבלת דין שמעם, מימי הוא מרגיל להספד.

32) ולענין הספר לפניו, ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק ב).

33) אכן, לעיל (סי' תבט ס"ק ח) כתב שאומרים צידוק הדין בערב חנוכה אחר חצות.

34) אבל כפורים, מבואר ברמ"א לקמן (סי' תרצו ס"ד) שאין נהגו אבילות (ושלא כהשו"ע שם, וראה במשנ"ב שם (ס"ק יב)).

ולענין אמירת 'שהחיינו' בהדלקת נר ראשון לאבל בתוך י"ב חודש, ואמירת הלל לאבל וכן אמירתו בבית האבל, ראה לקמן (סי' תרעא ס"ק מד וסי' תרפג ס"ק א).

ולענין אם מותר לאבל בתוך י"ב חודש להשתתף בסעודת חנוכה או בסעודות טיש שנהוג לעשותן בחנוכה, כתב בשו"ת אגרות משה (יר"ד ח"ג סי' קסא) שאסור, מאידך, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה חנוכה פ"ו דבר הלכה אות יג וארחות הלכה ה"ג 33, ושלמי מועד פנ"ג) שמותר אם אין מזמרים שם אלא מעניני היום (וראה בגשר החיים (פכ"א אות ח ס"ק ו), ובפני ב"ר (סי' כ סכ"ט)).

35) ולאחר הקבורה, דעת הגר"ש קרליץ (חוט שני חנוכה עמ' שי"א) שאינו חייב לחזור ולהדליק, כיון שקיום מצות ההדלקה של אשתו מתייחס גם אליו, מה שאין כן כששומע האונן הבדלה וכדו' מאדם אחר, שאינו יכול לצאת ידי חובתו אלא מדין 'שומע כעונה', הרי זה כמו שהאונן הבדיל שאינו יוצא ידי חובתו (וראה לקמן (סי' תרצו ס"ק כו)). וכן דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פל"ט אות יז) שהאונן אינו צריך לחזור ולהדליק, כיון שבתו של האונן יצא ידי חובה על ידי הדלקת אשתו.

ואם היה אתן בליל ראשון של חנוכה, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה שם פ"ז אות יב) שבשמדליק נר חנוכה ביום שלאחר האנינות אינו מברך 'שהחיינו'. (וראה במשנ"ב לקמן (סי' תרצו שם)).

36) שם (ס"א) כתב השו"ע, ע"ש אומרים שאין האונן רשאי להחמיר על עצמו ולברך או לענות אמן אחר המברך, ולעיל (סי' עא ס"א) הביא את דעת הראב"יה שרשאי האונן להחמיר על עצמו ולקרוא קריאת שמע, וכתב במשנ"ב שם (ס"ק ז) שהעיקר כהיש אומרים שאין האונן רשאי להחמיר על עצמו (וראה שם (ס"ק ה-ה) פרטי דינים בזה), וכן היא סתימת דבריו לעיל (סי' עב ס"ק יא).

ואם עבר האונן וברך, דעת הגר"ש אויערבך (פני ב"ר הלכות אנינות אות ח) שאסור לענות אמן על ברכתו.

37) ואף שאונן פטור מכל המצוות, ואם כן הוא הדין שיש לו להיפטר ממצוות 'פרסומי ניסא', ביאר הגר"ח קניבסקי (ד"ר שיחה עמ' קפ"ו-קפ"ז) שכיון שיש דעות במשנ"ב לקמן (סי' תרפו ס"ק יא) ש'פרסומי ניסא' דוחה אפילו מצוה מן התורה, משמע שמעלת 'פרסומי ניסא' דוחה מצוה מן התורה, ואם כן לא מצאנו על זה פטור של עוסק במצוה, ומשום כך אונן לא פטור מפרסומי ניסא, ומימי לא יברך כיון שדעת הרמ"א שם (ס"ב) ש'פרסומי ניסא' לא דוחה מצוה מן התורה, ואם כן אונן אף מנחה ודעת הגר"ח קניבסקי שם, שלאחר הקבורה יחזור וידליק.

וטעם נוסף מדוע אונן צריך להדליק כשהוא יחידי בביתו, כתב הגר"ש פראנק (מקראי קודש חנוכה סי' כה אות ב) בשם המהר"ל דיסקין, מפני שלא כל בני האדם יודעים שהוא אונן, ויחשדוהו שאינו מדליק נר חנוכה, ומימי לא יברך להדליק נר של חנוכה כיון שבהדלקתו אינו מקיים מצות הדלקה, אלא מצות 'יהייתם נקיים מה' ומישראל' (וראה שם בהר"ר קודש הע"י 1).



מילואים הלכות הנפה סימן תרע תרעא המשן מעמוד קודם

6) וכן מי שאין ידו משגת לקנות נר שבת, כתב לעיל (סי' רסג ס"ק ז') שאינו חייב לשאול על הפתחים וכדו' אלא בשביל נר אחד [וראה לקמן (סי' תרעג ס"ק א)].

ואף מי שיזד משגת אלא שמונותו מצומצמים, צידד בביה"ל לעיל (סי' תרנ"ג ס"א ד"ה יותר ובד"ה אפילו) שאינו חייב לדחוק חייו בשביל החדור מצוה, אבל מי שאין מוונתו מצומצמים כתב השו"ע שם, שמוצוה להוציא בשביל החדור מצוה עד שליש יותר מעלותה של המצוה עצמה וכמו בכל אדם [וראה בשו"ע שם ובמשני' (סי' א-ה) פרטי דינים בזה].

ומי שאין לו בית, או שאינו בביתו כל הלילה, כתב בשו"ע אגרות משה (י"ד ח"ג סי' יד אות ה') שאינו חייב בהדלקת נר חנוכה [ואין זה פטור של אונס]. וכן דעת הגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' נא אות א ו-ג, קובץ מבקשי תורה ח"ד עמ' יא-יג, מעניי שלמה עמ' קטז) שיעקר מצוה נר חנוכה ודא חובה על הבית, ומי שאין לו בית פטור [אלא שיש גם חיוב על כל אחד ואחד מדיירי הבית] וכן דעת הגר"מ קרליץ (חוט שני חנוכה עמ' שה ו-שי, נר חנוכה פ"ד הע"נ נח) שמי שאין לו בית, אינו מחויב במצוה נר חנוכה, אלא שאין ראוי להפטר ממצוה זו ונפיקא מינה לנטע במטוס כדלהלן, וכן לחתן שיצא מבית חורו מבעוד יום, וראה מה שכתבנו בביה"ל להלן (סי' ד"ה בלילה).

אכן, דעת הגר"ש אלישיב (נר חנוכה שם הע"נ טב, פניני חנוכה פ"א עמ' ט, אשרי האיש ח"ג פליט אות ז') שחייב למכור כסותו וכדו' כדי לשכור בית ולקיים מצוה נר חנוכה, כיון שמוצוה נר חנוכה היא מצוה המוטלת על כל אחד ואחד [ואינה חובת הבית], אלא שמקום ההדלקה הוא בבית.

אכן, מי שקבע טיסה לחוץ לארץ, וידע שמתחילת הלילה ועד סופו הוא יהיה במטוס ולא יוכל להדליק נר חנוכה, וגם בביתו אין מדליקים עליו, ואם יבטל את הטיסה יגרם לו הפסד כספי גדול, דעת הגר"ש אלישיב (פניני חנוכה שם עמ' יג) שאינו חייב לבטל טיסתו ולהפסיד כספו כדין 'מוכר כסותו' וכדו', אם זמן טיסתו הוא קודם הלילה, כיון שאין חיוב לאדם למכור כסותו וכדו' קודם שחל עליו חיובה של המצוה (כמבואר בנשמת אדם (סי' סח אות ג) שחייב ההשתדלות עבור המצוה אינו חל קודם המצוה), אלא שהוא מפסיד את קיום המצוה, ותלוי עד כמה נחצה לו הנטיעה במטוס [וראה מה שכתבנו להלן בביה"ל הג"ל לענין הדלקה במטוס].

[ביה"ל ד"ה ואפילו]

ד"ה ע"י מן המספרין [אין חייב לל' לו].

2) ובומנינו שכולם מדליקים נרות כדודור, דעת הגר"מ קרליץ (חוט שני חנוכה עמ' שג) שמחוייבים הגבאים ליתן לעני המתפרנס מן הצדקה, נרות לכל יום ויום כמנינו, והוא הדין שצריך ליתן לו שמן וית במקום שכולם מדליקים בשמן זית, וכמו שמחוייבים ליתן לעני אפילו סוס לרכב עליו אם צריך לכך.

[משנ"ב ס"ק ז']

י"א ע"ה מדינא⁸ וכדו', להי"ת קשה מן המספרין, פ"א יקא ע"ה⁹.

8) ואם לאחר שהדליק נר אחד בלילה השני מזמן לו נר נוסף, כתב לקמן (סי' תרעב ס"ק ו') שידליקנו, אבל לא יברך עליו אפילו שלא היתה דעתו עליו, כיון שיעקר המצוה היא נר אחד בכל לילה, ומה שצריך להדליק את הנר הנוסף, משמע בביה"ל לקמן (סי' תרעג ס"ב ד"ה אב) שהוא רוקא כשהנר הראשון דולק קצת [וראה במקור חיים קיצור הלכות סי' תרעב ס"ב], אכן, כתב בשו"ע כתב סופר (אורח סי' קלח) שגם אם כבו כל הנרות, יחזור וידליק כמנן הראוי, אם רצונו

אכן הריי סגי נהור (קונטרס סוד הדלקת נר חנוכה, מובא בשו"ע יצחק חנוכה בסופו) כתב, שההג"ל בנ"ר הכוונה למי שמקיים מצוה הדלקת נרות חנוכה בכל פרטיה ודקדוקיה.

2) וראה בדברי הבי"ח (ד"ה והזהיר) שאם הוא עצמו גי' לעסוק בתורה [ראה רש"י שבת כג, ב ד"ה ואי לאן] הוא עצמו יהיה תלמיד חכם, וכן משמע בלבוש (סי' א).

[משנ"ב ס"ק ב]

ק"ש פ"ס פ"ק (פ"א).

3) וכן מי שאין ידו משגת לקנות יין לארבע כסות בליל הסדר, כתב השו"ע לעיל (סי' תעב ס"ג) שחייב למכור כסותו או ללחץ מעות או להשכיר עצמו, והוא הדין שצריך לשאול על הפתחים כמבואר בביה"ל לעיל (סי' תרנ"ג ס"א ד"ה אפילו) משום פרסומי ניסא [ראה גמרא (פסחים ק"ב, א) והיא מקור דינו של השו"ע כאן כמבואר בביה"ל (ד"ה ואפילו)].

אמנם, מכך שגם לצורך נר שבת מבואר בשו"ע לעיל (סי' רסג ס"ב) שאפילו עני חייב לשאול על הפתחים משום עונג שבת, כתב בביה"ל לעיל (סי' תרנ"ג ס"א ד"ה אפילו) שלכאורה יש להוכיח שהוא הדין בכל מצוה שהן מוכרי קבלה וכל שכן במצוה שהן מן החורה שחייב העני לשאול על הפתחים או למכור כסותו כדי לקיימן [ולשאל תפילין וכדו' מחבירו כדי לקיים את המצוה, כתב שם שפשוט שחייב בק"ן], ושלא כדעת העולת תמיד והאל"ה רבה שהביאו בשם הירושלמי שאין צריך לחור על הפתחים.

אכן, לעיל (סי' כה ס"ק ב) הביא את דברי העולת תמיד, שמי שאין ידו משגת לקנות תפילין אינו חייב לשאול על הפתחים כדי לקנותן, וכן נראה מסתימת דבריו בביה"ל (סי' תרנ"ג שם בתחילת דבריו).

[משנ"ב ס"ק ג]

שו"א⁴, על הפתחים או מוכר כסותו⁵ וכדו', רק פ"ש ב"ל נר א"ה ק"ל ל"ה⁶.

4) וממה שכתב השו"ע שוא"ל, ביאר בביה"ל לעיל (סי' רסג ס"ב ד"ה אין) שהיני שוא"ל על הפתחים, ואין כוונתו ללוות מעות, שאם כן היה לו לכתוב 'לח' וכמו לענין ארבע כסות לעיל (סי' תעב ס"ג).

5) ומכך שצריך למכור כסותו וכדו' כדי לקנות נר חנוכה, הוכיח רעקיא (הגהות על השו"ע) שאף שלשאר מצוות אין לאדם להוציא בשבילן יותר מחומש נכסיו כמבואר ברמ"א לעיל (סי' תרנ"ג ס"א, וראה במשני' שב ס"ק ח פרטי דינים בזה), מימ לנר חנוכה שהוא משום פרסומי ניסא החמירו חז"ל שחייבים להוציא הון רב ואפילו יותר משליש נכסיו, שהרי לעני זה, כסותו היא הון רב ואפשר שאפילו יותר משליש נכסיו, וכן צידד הערוך השלחן (סי' א) אלא שכתב שאין זה מצוה שהוצאות לנר חנוכה יהיו מרובות כל כך.

מאידך, הפמ"ג (משנ"ב ס"ק ג) כתב, שאף לנר חנוכה אין להוציא הוצאות יותר מחומש נכסיו.

אכן, בביה"ל לעיל (סי' תרנ"ג ס"א ד"ה אפילו) ובספרו אהבת חסד (ח"ב פ"ב אות ג ובהג"ה שם) הוכיח מהגמ' (קידושין כט, ב) שפעמים שיש חיוב לתת את כל ממונו עבור מצוה, וביאר שמי שמתפרנס ממלאכתו ואין לו אלא נכסים מועטים, חייב להוציא את כל נכסיו בשביל לקיים מצוה, כיון שבין אם יוציא נכסיו בשביל המצוה ובין אם לא לא תגרע או תתחזק פרנסתו, וכן מי שיש לו עסק שמתפרנס ממנו כדי מחייתו ויותר מעט, חייב להוציא את אותו מעט אפילו שהוא יותר מחומש נכסיו, ולא אמרו שלא לבבון וזן רב יותר מחומש נכסיו בשביל מצוה אלא במי שמתפרנס מנכסיו ואם יבוכם יש לחוש שמא יעני ויצטרך לבריות.



מילואים הלבנות תנבה סימן תרע תרעא המשך מעמוד קודם

אדם (כלל קנד סכיה) שיש לסמוך על הפוסקים שלא צריך ליתן שמן כשיעור הנזיל בנר חנוכה, וכמו שכתב הפמ"ג (סי' תרעג משב"ז ס"ק ו') שד"ך זה תלוי בשני התירוצים מהגמ' בשבת (כ"א, ב.) ומטעם זה כתב במשנ"ב לקמן (סי' תרעה ס"ק ח.) שאם לא נתן בנר שמן כשיעור חזר ומדליק בלא ברכה, וכן כתב בביה"ל לקמן (סי' תרעב ס"ב ד"ה כזה) שמי שאין לו שמן כשיעור ידליק בלא ברכה [וראה במשנ"ב לקמן (סי' תרעט ס"ק ב.)].

ומי שיש לו שמן כשיעור ללילה אחד בלבד, כתב הכף החיים (ס"ק ח) שלא ידליק בכל לילה מעט שמן פחות מכשיעור, אלא ידליק בלילה הראשון שמן כשיעור, אף על פי שלא ישרא כלום לשאר הלילות.

14) ובטעם הדבר שצריך אדם לוותר על הידור מצוה שלו כדי שחבירו יקיים מצוה, ביאר הגר"י קרלין (חוט שני חנוכה ע"י ש"ב) שהוא מדין ערבות. ואף שההידור הוא מצוה גמורה, ומשום כך מברכים המהדרין כל אחד על הדלקתו נראה מה שכתבנו לקמן (סי' תרעב ס"ק ו.) ואין אדם חייב לבטל מצוה בשביל חבירו, ביאר השפת אמת (שבת כ"א, ב) ד"ה תיר מצות חנוכה) שמי גם כשמדליק ב' או ג' נרות אינם אלא מצוה אחת כמו מי שמדליק נר אחד, אלא שמצותו היא להדליק נרות כמספר הימים וזה אינו אלא הידור.

ולענין מי שיש לו אתרוג לעצמו ובעיר אחרת אין להם אתרוג כלל, כתב לעיל (סי' תרנח ס"ק מב) שמוטב שישלח את אתרוגו לשם. והוא יברך על האתרוג של הקהל, אף שלכתחילה ראוי לקיים את המצוה באתרוג של יחיד ולא באתרוג של הקהל, כמבואר ברמ"א שם (סי' ט) ובמשנ"ב (ס"ק לט ו-מב.) ואם יש לחוש שהאתרוג של הקהל יתקלקל מחמת משמוש הידיים, כתב שם שאפשר שאינו חייב לשלוח את אתרוגו.

אכן, לענין מי שיש לו סלית ולחבירו דבר בכפר אין טלית, כתב בביה"ל לעיל (סי' יד ס"ד ד"ה מותר) כשם שו"ת בית יעקב (סי' קד) שאינו חייב להשאל סלית לחבירו והוא יברך על סלית שאולה, ובטעם הדבר כתב בשו"ת הנ"ל, שערף לאדם לקיים מצוה כממנו.

15) שאף שהוא מבני ביתו דהיינו שהוא דר בביתו, מימ ביון שאינו סמוך על שולחנו אינו יוצא ידי חובה בהדלקת בעל הבית כמבואר לקמן (סי' תרעו ס"ק א.), אלא צריך הוא להשתתף עם בעל הבית בשמן על ידי נתינת פרוטה או להדליק בעצמו [ראה במשנ"ב שם (ס"ק ג) ובביה"ל שם (סי' ר"ה לתת)] ומשמע במשנ"ב כאן, שאף שיכול לצאת ידי חובה על ידי שישתתף עם בעל הבית, מימ עדיף שבעל הבית יתן לו שמן וידליק לבד, למרות שבעל הבית יפסיד על ידי כך את דין 'מהדרין', וכן מבואר בא"י (ס"ק ג).

ואם שמים דרים בבית אחד ואין אחד מהם סמוך על שולחן חבירו, כתב בביה"ל שם (ד"ה עמו) שיש מחלוקת האם די להם להשתתף זה עם זה בפרוטה, או שכל אחד צריך להדליק בפני עצמו.

16) כוונתו שבעל הבית יהיה 'מהדרין' מן המהדרין וכמבואר בחיי אדם (כלל קנד סכ"ד), מה שאין כן חבירו שלא יקיים את ההידור של נר לכל אחד. ולדעת השו"ע שעיקר דין 'מהדרין' מן המהדרין הוא שרק בעל הבית מדליק נרות כמנין הימים, כתב המחצה"ש (ס"ק א) שבענינו מעיקר הדין ידליק רק בעל הבית, ויהיה בכלל 'מהדרין' מן המהדרין' וגם חבירו יצא בזה.

[משנ"ב ס"ק ז]

מוטב להדליק נרות שצ"ה.

17) ולהדליק מקצת מהנרות כשמן ומקצתם כשעוה, כתב לקמן (סי' תרעג ס"ק ב) שאין לעשות כן [וראה בשו"ת שם (ס"ק א) לענין שני סוגי שמנים, וכבאר היטב שם (ס"ק א)].

להיות מן המהדרין וראה שלמי תודה חנוכה סי' יג אות ב.)
9) והטעם שלא כתב השו"ע את הדין של 'מהדרין' [שהוא נר אחד בכל לילה לכל אחד מבני הבית, הובא בביה"ל ד"ה בלילה], ראה בשו"ע חמד (מערכת חנוכה ס"ק ט אות ה.) ובמשנ"ב להלן ס"ק יב מבואר שלא כדרכו.) והטעם שלא כתב השו"ע את עיקר הדין של נר אחד בכל לילה אפילו בני ביתו מרוכים, ראה בחמד משה ובאבי עזר (פ"ד מה'ל' חנוכה ה"א) ובשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' נג אות ב.).

[משנ"ב ס"ק ה]

אָתָּד בְּכָל לַיְלָהוּ וכו', וּבְלַיְלָהּ שְׁלִישִׁי לֹא יִדְלִיק שְׁתַּיִם נֶקֶד אֶתְּוֹתוֹ.
10) ואם הדליק בלילה הראשון שני נרות, כתב החכמת שלמה (על השו"ע) שיצא ידי חובתו, וכמבואר ברמ"א לעיל (סי' רסג ס"א) לענין הדלקת נר שבת, שאף שהדלקת שתי נרות בשבת מכותת כנגד יזכור ושמור, מימ אפשר להוסיף ולהדליק יותר משני נרות ואין זה מגרע מהדלקת שני הנרות שכנגד יזכור ושמור ובלבד שלא יפחות.

וטעם נוסף לומר שיצא ידי חובתו, ביאר הגרי"ש אלישיב (פניני חנוכה פ"ג ע"י ל"ה) שכשהדליק את מספר הנרות של אותו לילה קיים את המצוה, וכשהדליק את הנר הנוסף אין זה גרוע יותר משאם כבר הנרות שמבואר בשו"ע לקמן (סי' תרעג ס"ב) שיכתה אין זקוק לה יצא ידי חובתו, אכן דעתו, שיכתה את הנר הנוסף ודי בכך, וכן דעת הגר"י קרלין (חוט שני חנוכה ע"י ש"ג).

11) ובטעם הדבר כתב בשו"ת כתב סופר (א"י"ח סי' קל"ה), שכשמוסיף עוד נרות ואינו מוסיף כמנין היום הרי הוא מגרע וממעט בנס של לילה זה, והבית הלוי (על התורה, חנוכה ד"ה בגמרא חד אמר) כתב, שאין שום ענין להדליק שני נרות, כיון שאינו מדליק כנגד מספר הימים ואינו מקיים את ההידור, וכן כתב הערוך השלחן (סי' א.) אכן כתב הבית הלוי שם, שלטעם המובא בגמ' (שבת כ"א, ב) שמוסיף הולך משום 'מעלין בקודש ואין מורידין' [הובא בביה"ל ד"ה בלילה] צריך להדליק גם בלילה השלישי שני נרות ולא אחד, כדי שלא יהיה מוריד בקודש מהלילה השני שהדליק בו שני נרות, ולטעם זה אין לחוש לכך שלא ניכר בהדלקה כנגד איזה יום היא, וכמבואר בביאור הגרי"א (ד"ה ו"א) שכן היא דעת הרמב"ם והרי"ף [וראה בשפת אמת (שבת כ"א, ב) ד"ה מעלין בקודש] ובאבי עזר (הלכות חנוכה פ"ד ה"א ד"ה דע), ובמכתבים ומאמרים (ח"ו מכתב תרנח-תרנ"ט).

ומי שהדליק בלילה השלישי שני נרות [מפני שהיה סבור שהוא הלילה השני], כתב בשו"ת כתב סופר (שם) שאם הנרות עדיין דולקים, חייב הוא להשלים ולהדליק את מנין הנרות בלילה זה, ואם הם כבר חייב לחזור ולהדליק כמנין הראוי ולכרך ואלא אם כן היתה דעתו גם על שאר הנרות שאו אינו מברך. אכן, החז"י אדם (כלל קנד סכ"ט) כתב שיצא ידי חובה, שהרי העיקר אינו אלא נר אחד, וישלים את מנין הנרות שהחסיר, ובלא ברכה נראה במשנ"ב לקמן (סי' תרעב ס"ק ו) לענין מי שהדליק בלילה השני נר אחד, וראה שו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' קטו אות ב.).

[משנ"ב ס"ק ו]

יִבֵּן בְּאֶתֶד שְׁמֵן פְּשְׁעוּרִינֵי וְהַמּוֹתֵד יִחַלֵּק לְכֻלָּם וכו', מוֹטָב שְׁפָרְדִּיק בְּכָל לַיְלָה אֶתֶד וְיִבֵּן גַּם לְחֶבְרִינֵי וכו', או שְׁאֵינוּ סְמוּךְ עַל שְׁפָרְדִּינֵי וכו', מוֹטָב שְׁיִהְיֶה הוּא מְהַקְפְּרִיק.

12) ושיעור השמן, כתב השו"ע לקמן (סי' תרעב ס"א) שהוא בכדי שידלק עד שחבלה רגל מן השוק, וכתב בביה"ל שם (ד"ה ובלבד) שלכמה פוסקים הוא כחצי שעה אחריו צאת הכוכבים [וראה במשנ"ב שם (ס"ק ה-ז) פ"ט דינים בזה, ומה שכתבנו במשנ"ב שם (ס"ק א)].

13) ובטעם הדבר שצריך ליתן בשאר הנרות פחות מכשיעור, כתב החז"י



מילואים הַלְבוּת חֲנֻכָּה סִיּוֹן תַּרְעָא המשך מעמוד קודם

חנוכה שם) שהנטע בספינה מקורה כניל מדליק בה בברכה (ויתכן שאף רש"י מודה בספינה מקורה).

ומי שדר בבית שאין בו ד' אמות על ד' אמות (ויש בו על כל פנים ו' טפחים על ו' טפחים) הוא מקורה, ונזכרו לכל הפחות עשרה טפחים, כתב הגר"ש איערבך (ש"ת מנחת שלמה שם סיב ארחות הלכות העי 12) שאף שמבואר בגמ' (סוכה ג, א) שאינו נחשב לבית לענין דינים או מצוות מן התורה ומרבנן, דיינו משום שלגבי דינים או מצוות הנהגים תמיד בכל השנה צריך דירת קבע, אבל לענין נר חנוכה שאינו נהג אלא ח' ימים בשנה, ח' ימים בשנה רגילים לחדר גם בדירת ארעי, די בדירת ארעי וחייבים להדליק בו נר חנוכה (וראה שם לענין הדלקה בטנן), וכן דעת הגר"ש אלישיב (פניני חנוכה שם עה-עו) שבת שאין בו ד' אמות על ד' אמות חייב בהדלקה נר חנוכה אם גובהו לכל הפחות עשרה טפחים (ובשבות יצחק בדיני נר שבת פ"ג אות ד מבואר בדעת הגר"ש אלישיב, שבאהל שאין בו ד' על ד' מדליק בלא ברכה), וכן דעת הגר"ש קרליץ (חוט שני חנוכה עמ' שה-שו פסקי הלכות חנוכה מהגר"א דינר פ"ב אות יג) ובלבד שידור שם בקביעות.

ואם אינו מקורה או שאין גובהו עשרה טפחים או שאין בו ו' טפחים על ו' טפחים, שאינו נחשב אף כדירת ארעי, הסתפק הגר"ש איערבך (שם ושם) אם חייבים להדליק בו נר חנוכה, ולכן דעתו שידליק בו בלא ברכה.

ואהל שפורשים לכמה שעות, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם) שאינו כבית אלא אם כן ישן בו בלילה באותו מקום (וראה כפניני חנוכה שם ברע"ב הגר"ש אלישיב).

20) ואף שמצוות נר חנוכה מוטלת על כל אחד מבני הבית כשאר המצוות, ואם כן היה ראוי שכל אחד מבני הבית ידליק בעצמו שהרי 'מצוה בו יותר מבשלו' (ביאר הפני יהושע (שבת כא, ב ד"ה כגמרא תנו רבנן) שכיון שעיקר המצוה הוא להדליק בפתח ביתו הסמוך לרשות הרבים משום 'פרסומי ניסא', עשאה חז"ל כמצוה המוטלת על הבית, ונשאר בצ"ע (וראה ערוך השלחן (סייז-יח)).

21) ובטעם הדבר שתיקנו במצוה זו הידור יותר משאר המצוות, כתב השו"ע הרב (סי' רסג ק"א ס"ק ה) משום 'פרסומי ניסא', וטעם נוסף כתב הבית הלוי (על התורה, לחנוכה ד"ה המהדרין), משום שעיקר הנס לא היה אלא לצורך הידור מצוה, שהרי היו יכולים לעשות פתילות דקות שכל אחת מהן תהיה שמיעית מפתילה רגילה, ואז היה מספיק להם השמן לשמונה ימים, ונעשה להם הנס כדי שהנרות יוכלו להיות יפים כמו שהיו מקודם. וכעין זה כתב הכלי חמדה (פרשת וישב אות ד ד"ה אמנם מחוורתא) בשם השפת אמת (וראה בחידושי מרן רי"ז הלוי הלכות חנוכה פ"ד היא ד"ה והנה יעו"ש).

[שעה"צ ס"ק ח]

דבליקה הראשונה¹⁸].

18) הוא הדין אם יש לו שמן כדי להדליק בלילה השני שני נרות, כתב השו"ע הלכות (ס"ד) שידליק בשמן, אף שמשום כך לא יוכל להיות מוסף הולך בשאר הלילות.

[בית"ל ד"ה בלילה]

דמצינת חנכה נר איש וביתו¹⁹] (רו"ח לומר, הדי נר אהד לכל בני ביתו בכל לילה [לילה²⁰]) וכו', וסתמךרין מן המהדרין²¹].

19) ומי שאין לו בית, כתב הגר"צ פראנק (מקראי קודש חנוכה סי' יח) שאינו יכול להדליק נר חנוכה, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (יורד ח"ג סי' יד אות ה), וכן כתב הגר"ש איערבך (ש"ת מנחת שלמה ח"ב סי' גא אות א, וראה מה שכתבנו במשנה"ב לעיל ס"ק ג) [אכן צידד שאפשר שאין צורך 'בית' ממש אלא די בהדלקה ברשותו אף על פי שאינה בגדר בית]. ומה שכתב הלבוש (סי' תרעו סי'ב) שאדם הלך ביער צריך להדליק, ביאר הגר"ש אלישיב (פניני חנוכה פ"ד עמ' צד) שבחונתו שיש לו בית ביער, אבל בלא זה אינו יכול להדליק.

וגדר בית לענין נר חנוכה, כתבו (שם) על פי שו"ת מהרש"ם (ח"ד סי' קמו, וראה בלבוש סי' תרעו סי'ב) שאין צורך בית קבוע, אלא הוא הדין מי שיש לו בית ארעי כגון הנוסע ברכבת או בספינה ויש לו שם הדר מקורה לדור שם (אבל אם אין לו קירוי אינו נחשב כלל לבית) הרי זה נחשב לביתו וחייב להדליק שם נר חנוכה, וכן כתב הערוך השלחן (סי' תרעו סי'ה) שמי שאין לו בית הוא נוסע ברכבת, חייב מעיקר הדין להדליק שם נר חנוכה, אם לא יבוא באותו לילה לאיזה מקום), אכן, דעת הגר"ש איערבך (הליכות שלמה חנוכה פ"ג סי'ג) שידליק בלא ברכה, והוא הדין לנוסע באוירון כל הלילה.

מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק בדיני נר שבת פ"ג אות ד, אשרי האיש ח"ג פ"ט אות ו) שבומיניו שאין נוסעים ברכבת כמה ימים, ואין אוכלים וישנים בה, אין היא נחשבת לבית ואין להדליק שם, והמדליק שם ברכותיו לבטלה, וכן הנוסע באוירון מתחילת הלילה ועד סופו, דעתו (שבות יצחק שם אשרי האיש שם אות ה, ופניני חנוכה שם עמ' צב-צד) שאינו נחשב כלל לבית ואין להדליק בו נרות חנוכה, והמדליק בו ומכרך, ברכותיו הן לבטלה.

ולענין הנוסע בספינה דעתו (שם) שיתכן שלשיטת רש"י בשבת (כג, א ד"ה הוראה) אינה נחשבת כלל לבית אף אם היא מקורה, כיון שיורדי הים חייבם אינם חיים כמבואר במסכת תמיד (לב, א), ומשום שאין להם ישוב הדעת עד שעולים ליבשה, ולשיטת האורחות חיים מדליקים בספינה [וכן מבואר בלבוש כניל, ובשו"ת מהרש"ם הנ"ל בדעת רש"י], ולמעשה דעתו (אשרי האיש שם אות ה, וראה פניני

הַלְבוּת חֲנֻכָּה סִיּוֹן תַּרְעָא המשך מעמוד קלט

ורחותיה, וכרוח הרביעית היא פרצה לגמרי, דעתו שם (עמ' ס) שדינה כחצר, וצריך להדליק בפתחה הנמצא כאחת מג' רוחותיה. וחצר גדולה מאד המוקפת מחיצה, כגון מתחם בית חולים או קיבוץ וכדו', דעתו שם (עמ' סד-סו) שאין דינה כחצר, כיון שנחמת גדולה אינה נראית כרשות היחיד אלא כעיר המוקפת חומה, ואין להדליק בפתח חצר זו.

46) וגדר דין רשות הרבים לענין חנוכה, דעת הגר"ש אלישיב (פניני חנוכה פ"ד עמ' סד-סה) שאינו תלוי במספר האנשים העוברים בה,

מאידך, דעת הגר"ש איערבך (מעדני שלמה עמ' קח) שגם חצר שלפני הבית וגם חדר מדרגת דינם כחצר לענין נר חנוכה גם בזמן הוד, וכן דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק חנוכה פ"א עמ' ז) שאם אין חצר לפני הבית, יש להדליק בפתח חדר המדרגות הפונה לרשות הרבים, משום שדינו כחצר.

והצר שאין מחיצותיה נכחות עשרה טפחים, או שדן תלויות באויר וגבוהות מקרקע החצר שלשה טפחים, דעת הגר"ש אלישיב (פניני חנוכה עמ' ס-סג) שאין דינה כחצר, ואם היא מוקפת מחיצות רק מג'



הלכות חנכה סימן תרעא

שמונה. ונאכלו אם נבנים בני הבית (ח) *לא נדליקו יותר: הגה (ט) ויש אומרים דכל אחד מפני הבית
 (י) נדליק (* ויבואם), וכן (ג) [ג] המנהג פשוט. * ונתהדר לתן כל אחד ואחד נרותיו במקום נהוד * כדי שיהא חסד פניה נרות
 נדליקין (מחר"א ספר"א): ג' דג' שיש לו (יא) שתי פיות, (יב) עולה לו בשביל (ז) שנים: ד' * מלא קצרה
 שמן והקיפה פתילות, (יג) אם (ה) קפה עליה פלי, כל פתילה עולה בשביל גר אחד, לא קפה עליה
 פלי. אפילו לגר אחד אינו עולה (יד) לפי שהוא במדורה: הגה ולכן יש להחזיר להעמיד הנרות (טו) בשהיה
 (י) בשנה ולא בעגול, (טז) דתרי במדורה (הגה"מ בט"מ ס"ק). * ומתיר להדליק (יז) בפמותות שקורין (י) לאקפ"א (יח) מאחר שכל
 גר מובדל הרבה מחברו (ת"ה סימן קה). ונתהדר בפעושים נרות אפילו בשעה, (יט) שאין לדבוקו פסח ולתהילקו, דהוי במדורה

וכס בני הבית ד מימרא דרב האי שם כ"ג ה מימרא דרבא שם

שערי תשובה

באר היטב

בפר"ט, חולא קמ"ט בשערי תשובה כ"י: [ג] הטענה. ועין בקונסידרנא דסימן י"ז ששם מנהג הפסידים שרק בעת"כ מוסיף והולך, וכתב שאם אשכחתי
 דרבבית אצל ספרדי, אינו זכיל למחות בירו האשכנזי דה"י שם מלהדליק בביתו
 העושים גר לקל א' וגיל דרדודן דמוסיפין בכל לילה לא נדליקו בו אנשים ברו אחד דאין לא יתנה סבר נרות מדליקין כמשי בטה"ה, מ"א:
 (כ) פטה. צריף שישקפה עליה פלי קדם שדליק, שאם נדליקנה אח"כ יקפה עליה פלי ובי הנרות היו דולקות מקמי כפי פמדיה ולית בהו שום
 מצוה, וי"ע כפי"ת סגלי נתקנה להיות נרות, צריף ששהיה שלשע המדלקת לשם מצוה, מנב"א הל"ר בספר פת"מ ס"טן קנ"א: (י) בשנה, ולא
 אחד נקנס ואתא יוצא, ר"מ ומהרי"ל: (י) לאקפ"א, וכתב רש"ל: צריך לתלותה בטוח הסמוך לפתח, ותהיה נגור האקפ"ע שהיא הסמוך לפתח ויתב

משנה ברורה
 בשמ"נ זית גר אחד בכל לילה לכה"ח: (ח) לא נדליקו יותר. בין
 בזליה ראשונה ובין בשאר לילות, דהכל נגנרים אצל בעל
 הביתנות, אפילו (ט) בניו הנדולים (י) ומשנתי, בין שהם סמוכים
 על שולחן בקביעות, הם בכלל בני-ביתות: (ט) ויש אומרים דכל
 אחד נב"מ. לכו מ"אשתו דהיא גמ"מ: (י) נדליק, הינו כמו
 שפחוב לצייל בסערי"ב ב (י"א) דיוסיף והולף גר אחד בכל לילה,
 (י"ב) ואם אין תם משנת פל"פ, נדליקו גר אחד בכל לילה:
 ג' (יא) שתי פיות. הינו, שהפתילות מבפנים מבחוץ כמו (י"ג) זה
 אצל זה, רק ראשי הפתילות בשבולטין לחוץ נדליקו לשתי
 מקומות, (יד) וקא משמע לן דאף-על-פי ששכנים אינו מובדלין
 הפתילות כלל זה מזה, מקל מקום ביון שבמקום העומד בכה
 מוכר שהם שמים, נחשבות כשמים: (יב) עולה לו בשביל
 שנים. משמע (טו) מלשון זה דאפילו למטה דהעושי גר לכל
 אחד (כ"א) גם-כן יועיל זה לשני בני-אדם. ועין בקונסידרנא שד"הוה,
 דלפי מאי פ"תא לצייל בהג"ה דרדודן דמוסיפין בקל לילה גר
 אחד לקל אחד מן הבית צריף כל אחד להדליק נרותיו במקום
 מנודה, לא נדליקו שני אנשים בגר אחד, (טו) ואפילו בלילה
 הראשונה (י"ו) יש להחזיר שנה, ואפשר דוקא גר שיש לו רק שני
 פיות, אבל במנורות שלש פיות יש לו שמונה פיות מתיר להדליק
 שני בני-אדם, זה בקצה זה וזה בקצה זה, שמתיר ואין שהדליקו

זה שניהם הם טעם זמן רב יש בו פרסומי נפא ושבת יותר להשם
 יתרוקן. ועוד, משמלין בק"ש [נמרא]: * לא נדליקו יותר. עין משנה
 בירוח. והטעם, דלפי זה כשזואין בבית כליל שני שדליקו שתי נרות
 יצאשו מהמסות הם, אבל לדעה השניה שדליקו בלילה הראשונה גר
 לכל אחד מבני הבית, או אם נדליקו בלילה השניה שנים לכל אחד אין כאן
 הנהגה להמסות (ה"ס), כי יאמרו שיש הרבה גב"תות וכלל אחד אין שם רק
 גר אחת, ותינו משלל הנרות דולקים במקום אחד זה אצל זה: * ויש
 אומרים דכל אחד מוכני הבית וכו'. עין בבאר הג"ה שכתב דגם דעת
 הרי"ף כן הוא, מדהביא המימרא דרבא בר ברוכה אמר רבי זמין וכו'.
 וזולי דברי רישו היה אפשר לומר עוד דדעת הרי"ף דזה לא נקנס בקל
 מה דקמא לן בעלמא בבית-החל גדינא, אמרי דאינם מחלקים בענין
 הלכה אלא בענין הודו בעלמא. ולזה הביא מה שאמר רבי יוחנן על שני
 זקנים, ומשמע לכאורה דהיי בנתיי שכבר נפסק בעלמא דהלכה בבית-הלל
 באפילו הכי זמן אחד עשה בבית-שמאי: אכן מלא חז"ר דבר זה בשם
 פוסק אין לצרף דבר זה להלכה כלל, ולא כתבתי רק לעוד לב המעינים:
 * ונתהדר לתן וכו'. ובאופן זה גם הוסיפות מודו שזכורין להדליק יותר
 והג"ה בשם ר"מ: * כדי שיהא חסד וכו'. הינו בעת ששמוסר הנרות, כן
 מוכה מאלה רבה סערי"ג. ודעת המנהגאברהם בסערי"קט"ז ב' אפילו
 בלילה הראשונה יש להחזיר פנה משום לא פלוני, כמו שכתב שם הפר"ח
 מגדים: * מלא קצרה שמן והקיפה פתילות. והיא הדין ששהיה נרות
 בעגול עד שעל-ידיה יוכל להתחבר הלכה, בס"פן דינא הכי: * ומתיר
 להדליק בפמותות. עין משנה בירוח. וכתבו הסמ"עונים בשם רש"ל דאף

שנים, האם לא-כן היה מדליק בסדר אחד אצל חברו [ח"א], וכן מנהגין העולם: ד' (יג) אם פטה (כ"א) וכו'. שעל-ידיה אין מתחברים
 כל הפתילות יחד. (י"ב) ודוקא קשפה ואחר-כך הדליק, אבל אם הדליק ואחר-כך פטה, צריף לכבות ולכסות בכלי ולתור ולתדליק: (י"ג)
 (יד) לפי שהוא במדורה. שמתחברות כל הלכה יחד: (טו) בשנה בשנה. הינו, (ט) שלעשות אחד נכנס ואחד יוצא בס"פן אינו
 כדאי, (כ) שלא יבוא לעשות בעגול: (טז) דהוי במדורה. ואם יש הפסק מחצה בין גר לגר וכתב (כ"א) אצבע ביניהן, מתיר: ואפילו
 לא פפה עליה פלי, וכן נהגין, דדוקא בקצרה שאין שום הפסק בין גר לגר: (י"ז) בפמותות. של נחשת (כ"ב) העשויה כנים
 קנים יוצאין סביבות בעגול, שהקנים חלולין ומחצת כל קנה מפסיק בינו לבין חברו: (יח) מאחר שכל גר מובדל הרבה וכו'.
 משמע מלשון זה (כ"ג) דתתוי פנינו, דהינו שיהיי גם-כן מבדלים הקנים אחד מתברו, לכד מה שיש לכל קנה מחצה בפני עצמה.
 ועין באלה רבה שכתב ד"ר פרנס אצבע: והוא הדין ששם מדוקא נרות שצוה פתח, (כ"ד) וראו שהיו מרחיק אחד מחברו על-פלי פנים
 פשוט אצבע: (י"ט) שאין לדבוקו פסח ולתהילקו. אפילו להדביק שנים ביחד (כ"ה) אסור, וכל-שכן ארבעה או תמשה דנדאי נראה

שער הציון

(ט) פרימגדים בסמ"ן זה: (י) פן משמע בפרימגדים בסמ"ן תרעו באש-אברהם: (י"א) רב"ם: (י"ב) ובאופן זה יקרא עליהן שם מהדורין ולא סנהדרין כן
 מההדורין: (י"ג) רש"י: (י"ד) כ"ח: (ט"ו) פרימגדים: (ט"ז) סנה, אף דטעם הג"ה הוא כ"י שלא יטעו לומר דרביה הנחות הוא ממנה בני-אדם ולא מן החקקה,
 וזה לא שיק בלילה ראשונה דאין מדליקין בו פי אם גר אחד, מקל מקום טעום לא פלוג יש להחזיר אף בלילה הראשונה. ועין באלה רבה שחולק על הסנה
 אברהם ודעתו דבלילה הראשונה יש להקל. ובשעה מדוקא נראה לדינא מקום איתא לדינא דשולחן ערוך דעולה בשביל שנים לאיש
 אחד מלייל ראשון וצ"ל, כמו שציר הטור: (י"ח) פרי חדש וש"א: (י"ט) נ"ג-אברהם בשם תרימ"שה: (כ) כן נראה לי: (כ"א) וכן הסכים באלה רבה שדי
 בשערי אצבע, סנה-אדם ולא פרימגדים: (כ"ב) דוקא-הדין: (כ"ג) פרימגדים, וכן כתב בבאר הג"ה: (כ"ד) פרימגדים, ומה שכתבתי שער אצבע היא
 כמו שכתב האלה רבה והסמ"ע: (כ"ה) כן-אברהם בשם רש"ל, והשמינו עם באלה רבה וסנה-אדם:



הלכות חנוכה סימן תרעא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ז]

כמו שכתוב בפנים, מפה שפדליק בשפן-זית נר אַחד קכל לילה לְכַדָּע.

ובעל המדליק בביתו ואשתו נמצאת בחוץ לארץ, ובמקומה עדיין לא הגיע זמן החנוכה, כתב בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' נו) אות ב' ד"ה וז"ל (מ"מ) שהיא יוצאת בהדלקתו ונדוא הדין שאר בני ביתו, וכן דעת הגרי"ם קרליץ (חוט שני שם עמ' שי"א אות ב'), ומשום שמקום חיוב הדלקתה הוא בביתו, ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' מו) כתב, באופן שהאשה מדלקת בביתה והבעל בחוץ לארץ, שיוכחן שלא לצאת בהדלקתה, ודליק במקומו או ישתתף בפחוטה בדין אכסנאי, וכן דעת הגרי"ח קניבסקי (ספר תאריך ישראל שם אות טו).

אכן, דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק בדיני נר שבת עמ' קעו) שאינה יוצאת בהדלקת בעלה, כיון שעדיין לא חל עליה במקומה חיוב ההדלקה [ותדליק במקומה בברכה, וראה פניני חנוכה פ"ה עמ' קכב-קכג בדעת הגרי"ש אלישיב], וכן דעת הגרי"ם פיינשטיין (שמעתיא דמשה, שמועות משה), והגרי"פ שיינברג (תאריך ישראל שם אות יח) שאינה יוצאת בהדלקת בעלה, וכן דעת הגרי"צ אבא שאול (נר ציון כסלו פ"ה ח' ע' 60) שצריכה להדליק בברכה היכן שהיא נמצאת, וטוב שתבוךן שלא לצאת בהדלקה שבתיתה [וראה מה שכתבנו לקמן (סי' תרעו ס"ק ב)].

אכן, מי שנמצא במטוס מעל מקום שבו הגיע זמן ההדלקה, דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק שם) שהוא יוצא בהדלקה שמדליקים עליו בביתו באותה שעה ואבל אם הגר כבר דלוק בביתו קודם שהתחייב במטוס לא יצא, וראה מה שכתבנו בביה"ל (ד"ה בליה) לענין הדלקה במטוס.

24) ושיעור הקביעות כדי להחשב כבני הבית, דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק שם פ"ד הע' כ) שצריכים לחזר בביתו יותר משלושים יום, ודי בכך שהתחילו לדור בבית יום אחד ובדעתם לדור שם יותר משלושים יום [וראה מה שכתבנו לקמן (סי' תרעו ס"ק א)].

25) וראה בביה"ל לקמן (סי' תרעו ס"א ד"ה לתת) ובשעה"צ שם (ס"ק יט) שהביא דעה שכן [נשו"י] הסמוך על שולחן אביו בקביעות אינו בכלל בני ביתו, וצריך על כל פנים להשתתף עם אביו בפחוטה וכדין אכסנאי [וראה מה שכתבנו במשנ"ב שם (ס"ק א)].

ולענין בחורי ישיבות הלנים מחוץ לביתם, ראה לקמן (סי' תרעו ס"ק א) בדיני אכסנאי, ובמה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק ט]

[יש אומרים דְּכַל אַחַד וְכוּ' 26]. לְכַד מְאֵשְׁתוּ דְּהִיא פְּגוּפִיז.

26) מקור דברי הרמ"א הוא מדברי הרמב"ם (פ"ד מהל' חנוכה ה"א), ומבואר בדברי הרמ"א שדין המהדרין מן המהדרין הוא שכל אחד מבני הבית מדליק בפני עצמו, אכן, מדברי הרמב"ם דקדוק הבית הלוי (פרשת ויגש לחנוכה ד"ה שבת דף כג עמ' פב) והגרי"ם סולאוויצ'ק (שם בתחילת דבריו) שדין המהדרין והמהדרין מן המהדרין הוא שבעל הבית מדליק כמנין כל בני הבית, ולא כהבנת הרמ"א שכל אחד מבני הבית מדליק לעצמו, וראה מה שכתבו שם בבואור מחלוקתם, וכן כתב בשו"ת גליא מסכת (ח"א עמ' פא ד"ה וכך ד"ה נראה) בדעת הרמב"ם שלא כהבנת הרמ"א, דעת החזו"א (ארחות רבנו ח"ג עמ' ב) שאף שהעיקר בדעת הרמב"ם כג"ל, מ"מ אין לענות ממנהג העולם שנהגו כהרמ"א **המשך בעמוד הבא**

[משנ"ב ס"ק ח]

דְּהַלְלַנּוּ נְגִנָּיִים אֶצֶל כְּעַל־הַפִּתְיָא 28) וכו', פִּינֵן שְׁהָם סְמוּכִים עַל שְׁלֵקְנֵנוּ בְּקַבְיָעוּתָא 29) הֵם בְּכָלל בְּנֵי־בֵיתָא.

28) וכן אם אשה מדלקת, מבואר במשנ"ב לקמן (סי' תרעו ס"ק ב' וסי' תרעה ס"ק ט) שהיא מוציאה את בעלה אפילו אם הוא לא בביתו, וכן את כל בני ביתו [וראה בביה"ל סי' תרעה סי' ד"ה אשה], והוא הדין אם מדליק בביתו אחד מבני ביתו המדליים הסמוכים על שולחנו, דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק בדיני נר שבת פ"ג אות א סי"ב, על פי העולת שבת) שדוצא בעל הבית בהדלקתו ואף כשאינו בביתו, ובמבואר בספר התרומה (אות רכט), וכן דעת הגרי"פ שיינברג והגרי"ח קניבסקי (תאריך ישראל סי' כב הע' יד) שדוצא ידי חובה גם אם אחד משאר בני ביתו מדליק.

וכשמדליק בעל הבית בשביל כל בני ביתו, דעת הגרי"ש אלישיב (שם פ"ט אות ב' סי"ד) שאינו צריך לכוון להוציאם ידי חובתם, אלא יוצאים ממילא בהדלקתו [וראה בהעמק שאלה (שאלתא כו אות יב)], אבל אם כיוון שלא להוציאם, דעת הגרי"ש אלישיב שם (פ"ו הע' כב) שאינם יוצאים בהדלקתו, והוא הדין אם בני ביתו כיוונו שלא לצאת בהדלקתו של בעל הבית, מבואר בשו"ת רעק"א (מהדו"ת סי' יג ד"ה אך לענין) שאינם יוצאים ידי חובתם, וחייבים להדליק מעיקר הדין [וראה מה שכתבנו לקמן (סי' תרעו ס"ק ב) האם אשה המוציאה את בעלה בהדלקה בביתו צריכה לכוון להוציאם].

אכן, בעל שנמצא מחוץ לביתו ואשתו מדלקת עליו בביתו, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תרעו ס"ק טו) שאף שדעת הרבה מהאחרונים שאם כיוון שלא לצאת בהדלקתה חייב להדליק בברכה [וכסתומת הרמ"א שם סי' א], מ"מ יש מן הפוסקים הסוברים שאף אם כיוון שלא לצאת בהדלקת אשתו יצא ידי חובתו, משום שהז"ל פטרוהו על ידי הדלקת אשתו, וטוב יותר שידליק במקומו וישמע את הברכה מאחר, או שידליק קודם שתדליק אשתו בביתו [וראה מה שכתבנו שם (ס"ק ב)].

וכן לענין ברבת ישעשה נסים ושהחיינו, מבואר בשו"ע לקמן (סי' תרעו ס"ג) שמועילה לבעל הברכה שמברכת אשתו אף כשאינו בביתו, ולכן אינו מברך ברכות אלו כשוראה נרות דלוקים, כיון ברכת הרואה שתקנו למי שלא הדליק נרות ואינו עתיד להדליק נרות שמברך בשוראה נרות דלוקים [וראה במשנ"ב שם (ס"ק ו)]. וכן כשמדליק בביתו בליה השני כתב במשנ"ב שם (ס"ק ז) שאינו מברך 'שהחיינו' [וראה בשלמי תודה חנוכה סי' ב אות ד, בבואור הדבר].

